DOAMNELE DIPLOMAȚIEI ROMÂNEŞTI: ELENA VĂCĂRESCU (1864–1937)

George Leţu[*]

Purtată de capriciile destinului departe de țară, apreciată de mari valori ale literaturii franceze (Jose-Maria de Heredia, Leconte de Lisle, Victor Hugo), dar şi de valori ale literaturii române, încă de când se înfiripa drumul către muza poeziei, Elena Văcărescu n-a uitat totuşi testamentul înaintaşului său, Ienăchiță Văcărescu. Şi, chiar dacă n-a putut să contribuie la „creşterea limbii române", şi-a dedicat întreaga viață pentru a „patriei cinstire". Puternica legătură sufletească cu țara sa şi cu limba strămoşilor a determinat-o să includă în primul volum, „Chants d'Aurore" („Cântece de Aurora"), apărut în 1886, la prestigioasa editură pariziană „Alphonse Lemere", poezia *À ma patrie* („Patriei mele"). În această creație de mare emoție nescrisă „în graiul de acas'" imploră țării iertare, convinsă că totuşi se poartă ca „un copil al acesteia":

„...Cea care-mi vine-n înserare
Pe buze când mă rog mereu,
O, Patria mea, ierta-vei oare
Vreodată pe copilul tău? "[1]

Eminescu nu a putut s-o înțeleagă şi, el însuşi adevărat român, era hotărât s-o ajute pe tânăra urmaşă a Văcăreştilor să-şi tipărească simțirea în limba strămoşilor.

În *Mărturisirile* apărute în „Gândirea" (şi retipărite la Editura Dacia în 1989), anul VI, nr. 6–8, 1926, Elena Văcărescu a evocat întâlnirea cu Titu Maiorescu, cel care i-a destăinuit frământările geniului aflat în pragul întunecării: „Să nu ştie oare româneşte? Spuneți-le (era vorba de părinți, nevinovați totuşi...) spuneți-le că voi învăța-o româneşte eu şi-om vedea dacă fiica Văcăreştilor va continua să ne nesocotească"[2].

Acest moment, dar şi emoția lui Maiorescu ai cărui „ochi lăcrimară"[3], a îndemnat-o să nu se abată niciodată din drumul care-o purta spre apărarea țării:

---

[*] Drd. la Universitatea din Bucureşti.

[1] Elena Văcărescu, *Țara mea*, culegere de versuri patriotice; poezia *Patriei mele*, din volumul *Cântece de Aurora*, în româneşte de Monica Pillat, Bucureşti, Editura Militară, 1977, p. 68.

[2] Elena Văcărescu, *Memorii*. Selecție de traducere din limba franceză de Aneta şi Ion Stăvăruş, cap. *Mărturisiri*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, pag. 15.

[3] Ion Stăvăruş, *Elena Văcărescu*, cap. *Debutul. Saloane literare şi princiare*, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 45.

„*... de câte ori publicam ceva, imaginea divinului Eminescu se înălţa mustrătoare şi mă obliga să-i cer iertare*”[4]. A cerut iertare şi patriei „în poeme sfioase... iertare... care, „*in petto*, eu însămi nu mi-o acordam”[5].

Cu siguranţă, această nobilă urmaşă cunoştea limba lăsată moştenire de înaintaşii ei. Dovadă primele versuri recitate în faţa celuilalt apărător al limbii române, Vasile Alecsandri, care nu ar fi acceptat ca suflarea românească să fie tipărită în grai străin[6].

La întrebarea: De ce, totuşi, Elena Văcărescu a adoptat în scrierile sale limba franceză, credem că plauzibil este un argument simplu. Mai marea autoritate a limbii franceze în spaţiul european, şi nu numai, putea facilita un ecou direct şi mai larg imaginii atât de complexe a micii ţări dunărene şi a oamenilor ei. Cu o sinceritate debordantă, poeta mărturiseşte că a adoptat cuvântul străin şi din cauza *indiferenţei şi neîncrederii cu care a fost privită în România*, deşi niciodată nu şi-a renegat ţara-mamă, n-a rămas indiferentă la suferinţele ei. Iată o observaţie a acelor timpuri dintr-un articol scris de D. Stăncescu, în 1886: „Jurnalele noastre zilnice păstrează o nepăsare vinovată faţă de acest talent deosebit...”[7] Vedem în aceasta o denunţare a atitudinii de tăcere, adoptată faţă de versurile franceze ale urmaşei Văcăreştilor, de cele mai multe publicaţii româneşti, inclusiv cele literare. Într-adevăr nici în prestigioasa revistă a „Junimii”, patronată de Maiorescu, nici în „Contemporanul” lui Gherea, nici în „Familia” lui Iosif Vulcan, nici în proaspăta „Tribună” condusă la Sibiu de Slavici – ca să le amintim numai pe cele de netăgăduit prestigiu – nu întâlnim măcar o notă care să anunţe volumul tinerei poete. Care să fie pricina acestei tăceri... la unison? Nu este oare cumva o reacţie a faptului că vlăstarul Văcăreştilor a nesocotit porunca marelui Ienăchiţă („…Las vouă moştenire / Creşterea limbii româneşti…”), risipind harul străbun pentru a scrie versuri într-o altă limbă? Dacă stăm să cumpătăm bine, gândindu-ne ce idei dominau, pe atunci, atmosfera literară de la noi – şi în mod deosebit avem în vedere puternicul curent de promovare a specificului naţional –, raţionamentul pare a fi fost acesta[8].

Şi-a lărgit orizontul de cunoaştere, a privit cu responsabilitate marile probleme ale spaţiului european fiind conştientă că soarta ţării sale este determinată de evoluţia celorlalte ţări din acest spaţiu, că România trebuie să-şi câştige locul meritat în rândul celorlalte ţări latine.

---

[4] Elena Văcărescu, *Memorii*, cap. *Mărturisiri*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 15.

[5] *Ibidem*, p. 16.

[6] Ion Stăvăruş, *Elena Văcărescu*, cap. *Debutul. Saloane literare şi princiare* – 1, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 31.

[7] D. Stăncescu, *Chants d'Aurore* – poezii de D-ra Elena Văcărescu, „Revista literară”, iulie 1886.

[8] Ion Stăvăruş, *Elena Văcărescu*, cap. *Debutul. Saloanele literare şi princiare* – 1, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 44–45.

Ideea înfrățirii acestor țări a îndemnat-o să depună o neobosită activitate în cadrul Academiei Jocurilor Florale din Toulouse, al cărei membru devenise[9].

În amplul poem *Mon Pays* („Țara mea"), Elena Văcărescu se autodefineşte ca rod al „câmpului veşnic":

„Mi s-a născut un suflet din tot acest vârtej,
Din toată frumusețea aceasta dureroasă,
Țâşnesc în câmpul țării asemenea unui vrej,
Şi-n vine mi-arde seva ce-n mine şi-o revarsă"[10].

Aceeaşi idee este întipărită chiar la începutul altei creații a poetei: *Întreagă eu din tine ies*.

„Amar deplâng pe-aceia ce se înfrupt din tine
Şi te socot întreagă a lor, dar n-au în vine
Năvalnicul tău sânge, istoria strigând,
Ci eu te port cu mine în fiecare gând
Țărână strămoşească, meleag natal, o, țară!"[11]

Elena Văcărescu nu s-a considerat nicicând o „dezrădăcinată". Când, în februarie 1934, țara-mamă şi-a arătat recunoştința față de tot ce a făcut în zile liniştite, dar şi în vremuri de restrişte, Elena Văcărescu mărturisea: „Desrădăcinare! Şi, totuşi, Domnilor, acest cuvânt dureros nu mi se potriveşte. Refuz să văd un fenomen de acest fel în existența mea tumultuoasă. Căci, dacă eu nu eram în țară, țara era cu mine. În depărtata Franță, pe malul august al Senei, îmi transportasem penații şi un fragment din ființa românească. Sălaşul meu parizian a fost întotdeauna un colț de patrie românească. În casa mea dăinuia nu numai un spirit românesc, ci o atmosferă românească [...] Mă simțeam acolo, departe, în misiune. Eram un sol al sufletului românesc, sortit să-i cânte destinele, să-l împărtăşească prietenilor şi neprietenilor, să-l apere, să-l preamărească"[12].

În discursul de recepție de la Academia Română, Elena Văcărescu mărturisea: „Căci, dacă eu nu eram în țară, țara era cu mine..."[13].

---

[9] *Ibidem*, p. 47.

[10] Ion Stăvăruş, *Elena Văcărescu*, cap. *Opera – Eu şi țara mea*, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 149.

[11] Elena Văcărescu, *Țara mea*, culegere de versuri patriotice, poezia *Întreagă din tine ies* – volumul *Din somn trezită*, Bucureşti, Editura Militară, 1977, p. 25.

[12] Elena Văcărescu, *Memorii*, cap. VI. *Discursul meu de primire la Academia Română*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 168.

[13] Ioan Stăvăruş, *Elena Văcărescu*, cap. *Anii gloriei literare*, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 56.

În mintea şi-n versul ei se reunesc sub „mândrul steag”, toţi de acelaşi neam:

„... O, mândru steag, sfântă eşarfă
Eroică şi dragă harfă
Sub cer cu zvon de bătălii,
Tu porţi, cum noi purtăm în vene
Parfum de culmi transilvănene,
Moldova cu câmpii alene,
Şi Oltul beat de slobozii”.

(*O mândră flamură*)[14]

Din creaţia Elenei Văcărescu se conturează cu uşurinţă spaţiul românesc şi istoria atât de frământată a neamului, în versuri patetice, impregnate de patriotism. Că intuiţia ei a fost plină de înţelepciune, o dovedesc premiile obţinute chiar de la debutul în spaţiul literar francez. În 1886, primul volum de versuri *Les Chantes d'aurore* („Cântece de Aurora”), a primit Premiul Academiei Franceze „Archon Desperouse”. Acelaşi premiu a încununat şi al doilea volum de versuri: *Le Rhapsode de la Dâmbovitza* („Rapsodul Dâmboviţei”), tradus în germană (1889), italiană (1891, 1905), engleză (1904), dar şi în română (1892)[15].

Opera poetică este destul de bogată. În 1896 apare *L'Ame sereine* („Sufletul împăcat”), în 1903 *Lueurs et flammes* („Luciri şi flăcări”), în 1908 *Le Jardin passionne* („Ţara dorului”), în 1914 *La Dormeuse reveillee* („Din somn trezită”), în 1927 *Dans l'or du soir* („În aurul serii”). Titlurile acestor volume anunţă zbuciumul unui suflet conştient de datoria de a-şi sluji ţara. Elena Văcărescu scrie şi piese de teatru *Stana* (1904) şi *Pe urma dragostei* în 1905 (scrisă în limba română).

Elena Văcărescu a fost şi o deschizătoare de drumuri pentru teatrul românesc, libretul de operă *Le Cobzar* („Cobzarul”), dramă lirică în două acte, pe muzică de Gabrielle Ferrarri, fiind prima operă cu subiect românesc pe scena Operei din Paris, în 1912[16].

În prefaţarea unor lucrări, Elena Văcărescu a găsit un alt mijloc de a „releva publicului francez că literatura română este în acelaşi timp variată şi savuroasă, veche şi tânără, naivă şi subtilă şi că ea conţine asemenea capodopere care proclamă deschis nobilele origini ale naţiunii (române) ale cărei istorie şi năzuinţe le preamăreşte”. Acestea sunt cuvintele – îndemn la cunoaştere a unei ţări ce-şi reclama

[14] Elena Văcărescu, *Ţara mea*. Culegere de versuri patriotice, poezia *O, mândră flamură!* – volumul *Din somn trezită*, Bucureşti, Editura Militară, 1977, p. 82.

[15] Sevastia Bălăşescu în prefaţa volumului: Elena Văcărescu, *Ţara mea*, culegere de versuri patriotice, Bucureşti, Editura Militară, 1977, p. 7.

[16] *Ibidem*, p. 8–9.

dreptul la existență divină în rândul celorlalte țări europene. Ele au fost incluse în prefața semnată de Elena Văcărescu la volumul *Ecrivains Roumains. Morceaux choisis* („Scriitori români. Opere alese") apărut în 1918. Editarea la Paris în seria *La renaissance du Livre* („Les Cent Chefs d'Oeuvre Etrangers") („Renașterea cărții") („O sută de capodopere străine") dovedea totodată și autoritatea de care se bucura poeta română care i-a așezat astfel lângă marii scriitori ai lumii pe: Ioan Văcărescu, C. Negruzzi, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri, Petre Ispirescu, Ion Creangă, Mihai Eminescu, Nicolae Gane, Alexandru Vlahuță[17].

Elena Văcărescu a fost convinsă că „un neam nu-și poate înțelege propria-i tradiție, propria-i ființă, propriu-i destin decât comparându-se cu alte neamuri [...]. Eu cred că adevărata pozițiune a unui patriot luminat și cu răspundere nu poate rezulta decât din îmbinarea lucidă și echilibrată a factorului național cu factorul internațional[18]. „Definind pe alții, ne definim pe noi înșine"[19]. Respectul între popoare, atitudinea demnă a fost o altă coordonată a activității sale.

Când prin 1933, Elena Văcărescu și cu Paul Valery au fost invitați de o „primitoare asociație literară din Italia", Elena Văcărescu nu a putut să-și înăbușe revolta citind într-un ziar: „Franța și cei doi hămesiți sateliți ai ei – Iugoslavia și România...". Deși era hotărâtă să renunțe la vizită, a cedat la convingerea celui care o însoțea că schimbarea unei atitudini presupune conlucrarea mai multor factori pe o perioadă de timp mai îndelungată. La San Remo nu s-a discutat nicio problemă politică și sejurul a fost încântător. Acțiunea lor singulară nu ar fi avut niciun efect și, de aceea, mai potrivită era participarea la acțiunea organizată de acea asociație, dar cu prudență, fără a oferi „vreun fapt divers ridicul" pentru ei și țara lor[20].

În perioada dintre cele două războaie mondiale, Salonul Elenei Văcărescu a fost unul dintre cele mai apreciate locuri de întâlnire a unor personalități literare, culturale, politice, nu numai din Europa, ci din întreaga lume. Poeta și diplomatul Elena Văcărescu a știut ca și în felul acesta să provoace susținerea cauzei românești în străinătate. Conturând atmosfera acestui Salon, Cezar Petrescu nota în ziarul „Cuvântul" din 13 mai 1927: „În încăperile care păstrează atmosfera arhaică a interioarelor boierești de acasă, se perindă scriitori, gânditori, oameni politici, artiști și subțiri intelectuali ai celui mai ermetic Paris, cuceriți cauzei noastre, deveniți treptat prieteni statornici pentru ceasurile bune, ca și pentru cele rele; o lume pentru care legenda se destramă și lasă limpede ochilor realitatea românească. Nu s-ar putea face României un serviciu mai bun și mai eficace. Și nici nu există o

[17] *Ibidem*, p. 12–13.

[18] Elena Văcărescu, *Memorii*, cap. *Discursul meu de primire la Academia Română*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 172.

[19] *Ibidem*, p. 172.

[20] Elena Văcărescu, *Memorii*, cap. *Paul Valery* – I, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 141–142.

casă mai ospitalier deschisă compatrioţilor de toată mâna şi mânaţi de toate dorinţele..."[21]

În 1928, Camil Petrescu preciza că „... avem acolo, în capitala Franţei, o româncă de cel mai adevărat sânge românesc (...) care îşi afirmă cu orgoliu originea şi sufletul românesc (...). Elena Văcărescu desfăşoară o imensă activitate ca să se ştie că ea este româncă"[22]. Conferinţe, teze literare, dineuri diplomatice, audienţe, articole de ziar, cărţi, comisii profesionale, toate se bucură de participarea acestui scriitor reprezentativ.

Elena Văcărescu a fost pentru o lungă perioadă de timp, mesagerul culturii şi diplomaţiei româneşti în străinătate.

În preajma primei conflagraţii mondiale, ca demnă urmaşă a Văcăreştilor, scriitoarea şi-a înţeles nobil misiunea: ea s-a alăturat celor mai curajoşi reprezentanţi, care simţeau apropiată ziua împlinirii unui ideal de mult visat: întregirea neamului. Pe acea cale, ea şi-a potrivit paşii cu cei ai militanţilor de seamă care au aderat la „Liga Culturală", fondată de Nicolae Iorga (devenită, la începutul anului 1915, „Liga pentru unitatea politică a tuturor românilor").

În perioada neutralităţii, 1914–1916, Elena Văcărescu a desfăşurat o activitate bogată şi plină de dăruire, pusă în slujba cauzei naţionale. În publicaţiile vremii, ea a scris numeroase articole pătrunse de înalte simţiri patriotice. Iată numai câteva titluri, grăitoare prin ele însele, găzduite în paginile ziarelor „Adevărul" şi „Dimineaţa", unde colaborarea ei era mai susţinută: *România în ajunul războiului* („Dimineaţa", 15.XI.1913), *Taina sângelui* „Adevărul", 28.VII.1914), *Şi cu ce dor* („Adevărul", 7.I.1915), *O vatră strămoşească* („Adevărul", 22.X.1915), *Salutul copiilor din Ardeal* („Dimineaţa", 7.I.1916).

Pe prima pagină a cotidianului „Dimineaţa" din 26 iunie 1915 apărea un mic poem-manifest, intitulat *N-aşteptaţi!*, prin care poeta adresa poporului o hotărâtă chemare la luptă:

„N-aşteptaţi!
Bate vântul în Carpaţi
Cu freamăt de primăvară,
Chiar ţărâna strigă-n ţară:
N-aşteptaţi!"

[21] Ion Stăvăruş, *Elena Văcărescu*, cap. *Ambasadoarea sufletului românesc*, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 91–92.
[22] *Ibidem*, p. 95–96.

Aceste versuri mobilizatoare, menite să risipească şovăiala semănată de unii dintre conducătorii politici ai țării, în frunte cu regele (care nu se hotărau să întrerupă periculosul joc al neutralității şi să intre în luptă împotriva Puterilor Centrale, în vederea recâştigării Ardealului), cunosc o mare adeziune la public şi, puse pe muzică, ajung unul dintre marşurile populare ale acelor ani de încordare şi avânt patriotic.

La îndemnul tovarăşilor de luptă din țară şi, pare-se, după o înțelegere prealabilă la Ministerul de Externe, în februarie 1916, Elena Văcărescu a plecat la Paris. Sarcina pe care şi-o asumase nu-i era deloc uşoară: să organizeze, în Franța, profitând de relațiile întinse pe care le avea, acțiuni politice şi diplomatice pentru a explica interesele țării noastre în lupta în care urma să se angajeze[23].

În cadrul acelei misiuni cvasioficiale, ea a avut câteva întrevederi secrete cu Aristide Briand, pe atunci şeful diplomației franceze la Quai d'Orsay. Faptul era consemnat viu în neprețuitele pagini din *Le Roman de ma vie* (p. 128): „Sosesc la Paris în februarie 1916, deci cu cinci luni mai înainte de intrarea în luptă a României alături de Aliați. Briand este ministru al Afacerilor Străine. El vrea să ştie ce se petrece la noi şi caută să mă vadă. N-ar vrea de fel ca intrarea României să se prelungească şi i-ar plăcea ca evenimentul să fie hotărât mai repede..."

Războiul începuse pe meleagurile natale şi dramatica desfăşurare a evenimentelor o cutremură: „Zile sinistre se abat întunecoase asupra României". În acele vremuri de durere, Elena Văcărescu devenise în Franța neobositul tribun dăruit cu toată forța sufletului cauzei țării sale ce trecea prin grele încercări.

Când Franța s-a hotărât să trimită în ajutorul României o importantă misiune militară condusă de generalul Berthelot, vechiul prieten din tinerețe al poetei, ea a prezentat acestuia şi diplomatului Robert de Fleurs care-l însoțea ample şi documentate informări privind țara sa. La Paris şi în numeroase oraşe din Franța, Elena Văcărescu a organizat în anii 1917 şi 1918, cu sprijinul prietenilor francezi, conferințe şi adunări publice în favoarea eliberării patriei sale şi strângea fonduri de întrajutorare[24].

Altădată, alături de ea şi grație în mare parte eforturilor sale, apar la tribună, pledând pentru România, Aristide Briand, Auguste Dorchain, Jean Richepin, Maurice Barres şi alte personalități franceze de prim rang. În lungile şi neliniştitele seri de iarnă ale lui 1917, în salonul său din strada Washington 5, îi țin deseori companie prieteni devotați: Anna de Noailles, Jean Cocteau, Barres, Richepin[25].

După încheierea Păcii de la București, în condițiile ce se vesteau prielnice luptei pentru cauza desăvârşirii unității naționale, Elena Văcărescu militează, alături

[23] *Ibidem*, pag. 67–70.
[24] *Ibidem*, p. 70–71.
[25] Cunoscutul om politic francez de mai târziu (de mai multe ori şef de guvern, apoi preşedinte al Camerei Deputaților şi al Adunării Naționale) era pe atunci primarul oraşului Lyon.

de alţi compatrioţi sosiţi în capitala Franţei, pentru înfiinţarea (la 6 septembrie 1918) a Consiliului Naţional al Unităţii Române, din care fac parte personalităţi politice, literare, ştiinţifice de renume ca: Take Ionescu, Nicolae Titulescu, Octavian Goga, Constantin-Mille, Traian Vuia, dr. Constantin Angelescu şi alţii. Acest organism naţional, recunoscut curând de guvernele unora dintre marile puteri, desfăşoară în Occident o rodnică activitate de propagandă în ideea realizării României Mari.

Recunoaştere a meritelor sale deosebite, care o disting prin totala dăruire patriotică în toate acţiunile ce le-a întreprins în anii acestui zbuciumat deceniu, guvernul român încredinţează Elenei Văcărescu onoarea primei misiuni diplomatice oficiale: numirea ei ca membră a delegaţiei române participante la Conferinţa de Pace de la Paris (ianuarie 1919 – ianuarie 1920). Asistând la Versailles, la semnarea tratatului prin care se consfinţeau graniţele României contemporane, patrioata cu suflet ardent trăieşte un moment de fericire unică: „... se semnează tratatul care, după atâtea secole, aproape un mileniu de dureroasă despărţire, face să se reîntoarcă acasă copilul drag, această Transilvanie dorită de întregul neam şi, care, la rându-i, n-a trăit decât din dorul pentru noi”[26]. O recunoaştere vine şi din partea Franţei să-i răsplătească neobositele eforturi închinate cauzei Aliaţilor: guvernul francez îi conferă înaltul ordin „Legiunea de Onoare”, iar mareşalul Foch o felicită personal.

Conferinţa de Pace era încă în toi când Elenei Văcărescu i se încredinţează o altă misiune oficială importantă, care va fi şi de lungă durată. La *începutul anului 1919, ea este numită în funcţia de secretar general al Asociaţiei române de pe lângă Societatea Naţiunilor* şi participă, alături de juristul Dimitrie Negulescu, la *Congresul de la Londra (martie 1919)*.

Cu aceleaşi acreditive face parte din delegaţia română la şedinţa de constituire a Societăţii Naţiunilor (Liga Naţiunilor) din 10 ianuarie 1920 şi la prima sesiune din luna noiembrie a aceluiaşi an. Astfel în numele ţării sale, *Elena Văcărescu se numără printre membrii fondatori ai acestui forum internaţional* de la ale cărei dezbateri, de-a lungul întregii sale existenţe – fapt poate unic printre delegaţii guvernelor, trimişi la Geneva – nu a absentat niciodată!

De aici înainte, *timp de două decenii – cât va dura*, de fapt, *Societatea Naţiunilor* – cea mai mare parte a activităţii compatrioatei noastre este determinată, într-un fel sau altul, de misiunea ei permanentă pe lângă această „tribună a păcii mondială”, proiectată de speranţele omenirii să alunge spectrul războaielor din existenţa popoarelor. *Credo*-ul şi-l va mărturisi în nenumărate rânduri: *cred în viitorul Societăţii Naţiunilor!*

[26] Ioan Stăvăruş, *Elena Văcărescu*, cap. *Ambasadoarea sufletului românesc*, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 71–73.

Cât timp misiunea română de la Geneva va fi condusă de Nicolae Titulescu, ea îl secondează pe marele om politic, mai ales în problemele de cultură aflate în preocuparea Ligii, dar şi în acțiuni diplomatice de primă importanță[27].

La Geneva, Elena Văcărescu poate fi văzută în compania unor personalități politice strălucite: Edouard Heriot, Aristide Briand, Litvinov, Paul Boncour, Paderevski, Beneş, Politis *şi, bineînțeles, Titulescu*. Pentru ea, se spune, nicio uşă nu rămâne închisă. Elita artistică a Genevei o are, de asemenea, în mijlocul ei, alături de Paul Valery, Anna de Noailles, Jules Romain, Genevieve Tabouis şi atâția alți scriitori de frunte din diferite țări, sosiți cu misiuni la Liga Națiunilor. Toți o caută atât pentru vastele sale cunoştințe şi relații politice, cât şi pentru darul ales de a explica, cu o extremă claritate, complicate lucruri politice, servindu-se deseori pentru aceasta de jocul imaginativ al poeziei. „În ea coexistă un poet cu un admirabil om politic", observă Paul Valery. „Când Elena Văcărescu vorbeşte în Adunarea Generală a Societății Națiunilor, hotelurile se golesc şi sala de conferințe se umple"[28].

În arhiva Ministerului Afacerilor Externe găsim un prim document în limba franceză, prin care, la *3 martie 1921, Tache Ionescu a semnat Decizia Ministerială de numire a Elenei Văcărescu ca Secretar al Delegației române la Liga Națiunilor cu sediul la Paris*, având ca sarcină să se ocupe în mod special de legătura dintre națiuni: „...s'ocuper specialement de l'association des Nations"[29].

Prin *Decretul Regal numărul 3688 din 24 iulie 1921, Elena Văcărescu a fost numită, Secretar la Liga Națiunilor din Geneva, începând cu 1 august 1921*, Secretar general fiind Gr. Lahovary[30].

Pe 29 septembrie 1921, la Geneva, Elena Văcărescu a depus înaintea Ministrului Take Ionescu, Jurământul de credință[31].

La 21 ianuarie 1922, Ferdinand I aproba, prin Decret Regal, numirea ei în acest post[32].

Primul Raport semnat de Elena Văcărescu asupra „împlinirii tuturor datoriilor care-i reveneau la Paris" datează din 22 februarie 1922[33].

Prestigiul de care se bucură „ambasadoarea română" face ca, la propunerea Consiliului Societății Națiunilor, Adunarea Generală s-o aleagă membră permanentă

[27] *Ibidem*, p. 73–74.
[28] *Ibidem*, p. 75.
[29] Dosar MAE, Problema 77, „Elena Văcărescu", fila 1/3 martie 1921.
[30] *Ibidem*, fila 2/nr. 30797 din 14 august 1921.
[31] *Ibidem*, fila 6/nr. 39498 din 17 octombrie 1921.
[32] *Ibidem*, filele 9–10/2956 din 21 ianuarie 1922.
[33] *Ibidem*, fila 12/08318 din 23 februarie 1922.

în comitetul de conducere al Comisiei de Cooperare Intelectuală, încă de la înfiinţarea acesteia (1922), iar peste doi ani o aflăm, alături de Paul Valery, printre delegaţii fondatori ai Institutului Internaţional de Cooperare Intelectuală (IICI) cu sediul la Paris[34]. Când ţinea conferinţe despre noile forme pentru menţinerea păcii, Elena Văcărescu reprezenta şi poziţia Institutului Internaţional de Cooperare din Paris, şi pe cea a Oficiului Internaţional al Muzeelor, pe cea din cadrul Congreselor Artei populare, ale Cinematografiei şi ale Literaturii[35].

În Franţa, Spania, Anglia, Italia, SUA, Elveţia, România şi în alte ţări a evocat figuri de seamă ale literaturii universale. Elena Văcărescu avea o apreciere deosebită pentru poetul Lamartine, ministru de Externe în Guvernul Provizoriu, un apărător al ideilor de libertate şi un militant pentru cauza revoluţiei democratice. La rândul lui, acesta a acceptat, în 1848, să fie preşedinte de onoare al Bibliotecii Române, asociaţie a studenţilor români din Paris, pe care i-a influenţat, insuflându-le ideile noii revoluţii care s-a declanşat curând şi în ţara lor[36]. I-a evocat şi pe Hugo, Virgiliu, Goethe, Ronsard, Heredia, Ch. Baudelaire, Leconte de Lisle, Tagore, dar şi pe Eminescu, Alecsandri, Ion Creangă, Anna Brâncoveanu, din opera cărora străbate bogăţia sufletească a poporului nostru[37]. Evocându-l pe Creangă, poeta evidenţia contopirea acestuia cu sufletul şi pământul românesc: „...Ion Creangă este o comoară a României... Puţini oameni au divinizat precum Creangă pământul nostru... Eu m-am numărat printre primii care l-au făcut cunoscut dincolo de hotarele noastre, care am făcut să se înţeleagă bine că tot românul, cu adevărat român, descinde din el în linie dreaptă..."[38]

Lăutarului îngemănat cu natura ţării, cel care dădea farmec vieţii patriarhale, i-a dedicat poeta versuri pline de emoţie în volumul *Ţara mea*:

„Hai, vino, noaptea pare de marmură şi-argint!
Iar luna rătăceşte pe-un cer fără fruntarii;
Dacă ţi-e dor de fulger, dacă ţi-e dor de-alint,
Hai s-ascultăm cum cântă departe lăutarii..."

„În seara mea valahă, cântaţi, voi, lăutari!
A patimii-ndrăzneală din inimă ţâşnească!"[39]

[34] *Ibidem*, p. 76.
[35] *Ibidem*, p. 77–79.
[36] Elena Văcărescu, *Memorii*, cap. *Note – Lacul*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 197.
[37] Elena Văcărescu, *Memorii*, prefaţa scrisă de Ioan Stăvăruş, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 6–7.
[38] Sevastia Bălăşescu în prefaţa cărţii: Elena Văcărescu, *Ţara mea*. Culegere de versuri patriotice, Bucureşti, Editura Militară, 1977, p. 14.
[39] Elena Văcărescu, *Ţara mea*, poemul *Lăutarii* – volumul *Din somn trezită*, Bucureşti, Editura Militară, 1977, p. 87.

Scriitoarea Elena Văcărescu a privit cu responsabilitate şi interes activitatea literară, conştientă că munca spirituală poate să militeze în favoarea unei țări.

Bucurându-se de multă simpatie în rândul literaților francezi, a fost unicul străin desemnat să facă parte din juriul „Femina" care decerna premiul pentru roman, premiu care se bucura de acelaşi prestigiu ca şi cel decernat de Academia Goncourt. Laureatul Premiului „Femina" câştiga mare prestigiu şi opera i se publica în 100.000 exemplare. Premiul se acorda unei opere engleze şi unei opere americane, laureații fiind recomandați de jurii constituite mai întâi în țările de origine.

Elena Văcărescu a prezidat şedințele Academiei „Femina a Literelor şi Artelor" şi ale Cercului „Georges Sand". A fost şi reprezentanta Ministerului Educației francez în cadrul „Comitetului latinității de pretutindeni" care a decernat Premiul Latinității doamnei Aleramo, din Italia.

La 18 iunie 1926, conform dorinței ministrului Mitilineu, Elena Văcărescu a trebuit să plece la Londra[40]. Tot în 1926, pe 15 august, Elenei Văcărescu i s-a propus o delegație onorifică de consilier al Serviciului de Propagandă, pe lângă Legațiunea din Paris. Dar, pentru că pe acest post nu putea fi plătită, după un schimb de telegrame[41] dintre Legațiunea din Paris şi Ministerul Afacerilor Externe din Bucureşti, pe 1 ianuarie 1927, se decide confirmarea Elenei Văcărescu, alături de alții, în calitate de Consilier Special de Presă pe lângă Legația României din Paris[42].

La 21 aprilie 1927, Jean Mitilineau îi semnala, strict confidențial, ministrului Titulescu, temerea Elenei Văcărescu, că, potrivit unui zvon, va fi înlocuită din postul de delegat pe lângă „Institutul de Cooperație Intelectuală de la Paris de pe lângă Societatea Națiunilor"[43]. În ciuda acestui zvon, rodnica activitate depusă de Elena Văcărescu a fost apreciată de către Argetoianu, la 30 octombrie 1928, mai ales „pentru angajamentul luat pentru Extremul Orient"[44].

Acelaşi semnal de alarmă l-a tras şi când s-a referit la Cinematografie în cadrul Comisiei Cooperării Internaționale din 22 septembrie 1927. „Aş vrea ca Societatea Națiunilor să se alăture tuturor eforturilor făcute de Institutul Internațional de la Paris în vederea propagării juste a influenței cinematografului, atunci când ea este bună, şi de a încerca s-o împiedice, când ea ar părea nocivă"[45].

---

[40] Dosar MAE, Problema 77, „Elena Văcărescu", fila 16/ 36016 din 18 iunie 1926.
[41] *Ibidem*, filele 18–23, intervalul 19 august 1926 – 15 Ianuarie 1927.
[42] *Ibidem*, fila 24/02217 din 15 ianuarie 1927.
[43] *Ibidem*, fila 30/23304 din 21 aprilie 1927.
[44] *Ibidem*, fila 32/67245 din 30 octombrie 1928.
[45] Ion Stăvăruş, *Elena Văcărescu*, cap. *Ambasadoarea sufletului românesc*, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 78.

Cuvinte ferme în apărarea păcii a rostit Elena Văcărescu la aşezarea primei pietre de fundament al noului palat al Societăţii Naţiunilor, din 1929. În această piatră a fost încastrat textul constitutiv al Societăţii tradus în treizeci şi două de limbi, inclusiv în limba română. Elena Văcărescu intuia că atunci „… când civilizaţia noastră se va fi cufundat în vremurile ce vor veni ale istoriei, arheologii viitorului vor dispune astfel de treizeci şi două de chei care le vor deschide uşa spre gândurile timpului nostru, sătul de război şi visând eterna pace”[46].

La iniţiativa Elenei Văcărescu, ajutată de Nicolae Pillat, fratele poetului Ion Pillat, s-a înfiinţat în 1930, la Paris, CIDALC (Comitetul Internaţional pentru Difuzarea Artelor şi Literelor prin Cinematograf). Acest Comitet era patronat de Institutul Internaţional de Cooperare Intelectuală. În articolul-program al CIDALC, Elena Văcărescu preciza: „A face din cinematograf un instrument de pace, dezbrăcând manifestările sale de orice caracter de propagandă politică, iată scopul esenţial al CIDALC care este, de la începutul său, situat în spiritul şi cadrul Societăţii Naţiunilor...”. „Cinematograful deţine un loc de prim ordin printre factorii chemaţi să determine evoluţia sufletului lumii moderne. El ştie să răspundă exigenţelor capitale ale vârstei noastre şi îndeosebi necesităţii vitezei. El face posibilă viziunea ascuţită a realităţilor...” Definind cinematograful, Elena Văcărescu sublinia că „nu este... decât sinteza supremă a spiritului uman cu lumea...”, „un instrument de... înţelegere şi apropiere între popoare”[47]. CIDALC avea misiunea de a patrona „orice film cu caracter ştiinţific, social, economic, istoric, artistic, instructiv, literar şi documentar”... care slujea aceste deziderate.

Comitetul s-a bucurat de prezenţa unor personalităţi franceze – Louis Barthou, Henri Focillon, Henri de Jouvenel, dar şi români de seamă – Nicolae Titulescu, ministru la SND, savantul Henry Coandă (director general al Societăţii de Construcţii Multicelulare din Paris). Nume de prestigiu se întâlnesc şi în Comitetele naţionale: Paul Valery, Paul Morand, Marcel Prevost, în Franţa, H. G. Wels, Glasworthy, Maugham, Huxley, în Anglia, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Ion Pillat, A. Maniu, Victor Eftimiu, în România[48].

Sfera preocupărilor diplomaţiei române a cuprins şi probleme economice şi sociale.

Deşi Belgia, intenţiona să dezvolte colaborarea industrială cu România, totuşi, din cauza crizei şi-a amânat planurile. La Liège, în Aula Universităţii, în faţa profesorilor, dar şi la Huys şi la Louvière, în faţa inginerilor şi a muncitorilor mineri, Elena Văcărescu a evocat interesele particulare ale minerilor şi a întărit eforturile regelui său de a-şi ancora ţara în „jocul întregii mişcări moderne”[49].

[46] *Ibidem*, p. 82.
[47] *Ibidem*, p. 78–79.
[48] *Ibidem*, p. 79–80.
[49] Dosar MAE, Problema 77, „Elena Văcărescu”, *Rapport/le 1-er Septembre 1953*, fila 34.

Argumentele Elenei Văcărescu au fost întâmpinate cu aclamații din partea asistenței. De mare interes s-a bucurat o Conferință la Mazamet, un oraș care avea vechi legături fructuoase cu România, în interesul ambelor părți. Vechea și bogata industrie a țesăturilor din Mazamet folosea lâna oilor românești. Pe lângă autoritățile acestui oraș, la Conferință au participat și personalități venite din Carcassonne și din Toulouse. Conferința a fost urmată de o „adevărtată ovațiere a României și a regelui său”[50].

În 1932 a reușit să atragă un numeros public, format din jurnaliști francezi și străini la Conferința pe tema „Forțele spirituale ale României”, ținută în cadrul seriei „Forțele spirituale ale țărilor Europei”. Invitația Elenei Văcărescu a fost făcută de către Madame Brisson, directoarea „Analelor...”. Aceeași directoare a solicitat-o în 1933 să vorbească despre „Forțele spirituale ale Poloniei” în prezența ambasadorului Poloniei, a tuturor membrilor ambasadei și a misiunilor poloneze în Franța, precum și a unui mare număr de personalități franceze. Cu această ocazie, ambasadorul M. Chlapovski a transmis regelui român mulțumirile guvernului polonez pentru serviciile aduse de reprezentanta țării lui[51].

În ianuarie 1933, după ce a luat cuvântul la Salle Wagram și la diferite reuniuni, a fost chemată în Belgia pentru a participa la o serată organizată de marele cotidian catolic „La Nation Belge” și de „L’Association du Cardinal Mercier”. „În fața unui public ales, compus din Corpul Diplomatic, de Curtea regală, de Guvern și de înalta societate belgiană, am avut ocazia de a prezenta câteva fragmente din istoria românească modernă de care se leagă imaginea celor trei regi ai noștri”[52], spune Elena Văcărescu.

Elena Văcărescu i-a privit cu „o mare milă”[53] pe studenții români aflați la studii în Franța care, atât în Paris, cât și în alte centre universitare franceze, trăiau într-o mare mizerie.

În măsura posibilităților pe care le avea, Elena Văcărescu îi ajuta să-și găsească o muncă plătită sau le obținea unele facilități. Disperarea studenților era asemănătoare cu cea a muncitorilor români care lucrau în agricultură sau în industria franceză, unde erau preferați muncitorii din Franța. Românii nu erau angajați decât dacă aveau carte de muncă pe care, de cele mai multe ori, ministerele refuzau să le-o acorde[54].

În martie 1933, împreună cu cel pe care ea îl numea „ilustrul meu confrate, Paul Valery”, a fost invitată la San Remo, unde, din decembrie până în mai, a avut loc, într-o sală splendidă, „o asociație patronată și viu încurajată de Mussolini”. La

[50] *Ibidem.*
[51] *Ibidem*, fila 35.
[52] Elena Văcărescu, Dosar MAE, Problema 77, *Rapport/le 1er Septembre 1953*, filele 34–35.
[53] *Ibidem*, fila 40.
[54] *Ibidem*, filele 40–41.

„Lunile literare din San Remo" nu participa decât un număr foarte restrâns de străini care puteau să se facă auziți. La conferințe era prezentă elita din Liguria şi din Coasta de Azur care-şi petrecea iarna în Sud.

Sarcina care-i revenea Elenei Văcărescu era destul de „dificilă şi chiar înfricoşătoare un pic, din punct de vedere politic, deoarece în acel moment noi nu ne bucuram, noi românii, de-o presă prea bună în Italia"[55]. Într-un număr din „Corriere della Sera", într-un articol, românii erau tratați ca iugoslavi şi satelici famelici (flămânzi, nesătui) ai Franței. „Această întâmpinare m-a umplut de groază", mărturisea cea care a fost totuşi tratată cu cea mai sinceră cordialitate. Publicul a avut o atitudine admirabilă aclamând atât Franța, în persoana lui Paul Valery, cât şi România[56].

La 1 septembrie 1933, Elena Văcărescu înainta ministrului Titulescu un Raport, în limba franceză, în legătură cu activitatea desfăşurată la Geneva şi în Franța „ca şi în orice punct din Europa", unde a avut posibilitatea să facă simțită prezența României şi să creeze pretutindeni o atmosferă favorabilă acesteia. Această dorință era o călăuză scumpă în întreaga activitate[57].

Încrezătoare în țara cu aceeaşi origine ca şi România, Elena Văcărescu îşi autodefinea rolul ce-i va întipări imaginea în istorie: „...o femeie a întins puntea de aur ce uneşte sufletul a două neamuri"[58].

Într-o sesiune a Comitetului Literelor şi Artelor din 1933 s-a propus să se clarifice noțiunea de cultură şi să se facă judecăți de valoare asupra viitorului culturii, asupra prestigiului activității intelectuale a umanității în viitor.

La acea sesiune, Elena Văcărescu a fost primită călduros de preşedintele Republicii Spaniole, Alcala Zamora, scriitoarea noastră fiind membru al Comitetului Literelor şi Artelor. De aceeaşi primire s-a bucurat şi din partea altor personalități ale acestei țări, ministrul Afacerilor Externe, Zuluetta şi Preşedintele Consiliului, Azana.

Punându-şi întrebări în legătură cu rezultatele pe care le poate obține un guvern format din intelectuali, Elena Văcărescu apreciază totuşi că guvernul spaniol care avea această structură, „înscrie o pagină luminoasă" în istoria țării. Universitari, laureați din domeniul literar, jurnalişti remarcabili au contribuit la evoluția Spaniei. Cultura a scos această țară din „umbra care o acoperea de secole". Dezbaterile au fost prezidate de Doamna Curie[59].

---

[55] *Ibidem*, fila 36.
[56] *Ibidem.*
[57] *Ibidem*, fila 33.
[58] Elena Văcărescu, *Memorii*, cap. *Mărturisiri*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 20.
[59] Dosar MAE, Problema 77, „Elena Văcărescu", *Rapport, le1-er Septembre 1952*, filele 37–38.

Elena Văcărescu a explicat şi atitudinea germanilor în cadrul sesiunii acestui for „...sărmanii germani, mai curând terorizaţi şi reticenţi, au fost de o prudenţă asemănătoare celei pe care noi o aveam faţă de ei". Semnificativă a fost poziţia lui Thomas Mann care se temea de pierderea prestigiului familiei germane. „Hitlerişti mai mult din prudenţă, decât din convingere, profesorii germani care se aflau cu noi la Madrid şi-au putut da seama de libertatea de gândire a Comitetului care a propus-o ca preşedintă pe Marie Curie, de origine franceză şi poloneză, totodată, fără să fie pură rasă ariană"[60].

Situaţia copiilor şi tineretului nu putea trece neobservată de Comisia Societăţii Naţiunilor. În septembrie 1933, Elena Văcărescu sublinia în Raportul din 25 septembrie 1933 trimis lui Nicolae Titulescu: „Această problemă a protecţiei copilului şi tineretului mă preocupă în cel mai înalt grad. Ea întâmpină cele mai mari dificultăţi dintre care criza financiară este cea mai importantă"[61].

Pericolul care ameninţa tineretul viza întreaga umanitate. De aceea, Comisia a cerut să adopte o rezoluţie în care să se faciliteze activitatea socială a Societăţii Naţiunilor care să aibă în vedere problema tinerei generaţii. Elena Văcărescu a subliniat şi confuzia cu care este înconjurată problema şomajului copiilor minori şi încercările timide cu care este abordată. Grija faţă de copii şi tineri s-a manifestat şi-n alte Rapoarte trimise de diplomatul român care a avut satisfacţia că România s-a numărat printre ţările care au trimis Comisiei cea mai importantă documentare privind stadiul îmbunătăţirii protecţiei copilului şi tineretului. Ca urmare, Comisia a luat hotărârea de a crea un centru de informare, pe această temă, care trebuia să funcţioneze în cadrul Bibliotecii Societăţii Naţiunilor. La aniversarea unui deceniu de la introducerea în programul Societăţii Naţiunilor a problemei protecţiei copiilor, Elena Văcărescu a prezentat activitatea Comisiei şi rezultatele obţinute. Delegaţiile Angliei şi Franţei i-au mulţumit Elenei Văcărescu şi inclusiv României pentru ajutorul energic şi neobosit oferit Comisiei. Au fost prezenţi şi alţi oameni de cultură: francezii Marie Curie-Skłodowska şi Paul Langevin, spaniolii Unamuno şi Garcia Morente, austriacul Josef Strzgowski, danezul Vigo Broendal, portughezul Julio Dantas, britanicul J.B. Haldane, compatriotul ei George Oprescu şi alţi recunoscuţi oameni de cultură. Paul Valery remarca cu umor: „... vă prezint o ceată de donquijoţi ai spiritului care se bat împotriva morilor de vânt"[62]. În acelaşi discurs, Elena Văcărescu a amintit şi realizările Institutului Internaţional din Paris şi ale Institutului Cinematografului Educativ din Roma. Paul-Boncour, Baron Aloisi şi S. Madariaga, delegaţii Franţei, Italiei şi Spaniei i-au mulţumit pentru aprecierile făcute.

[60] *Ibidem*, „Elena Văcărescu", fila 38.
[61] Arhiva MAE, Fondul Geneva, vol. 51/ 25 septembrie 1933.
[62] Ion Stăvăruş, *Elena Văcărescu*, cap. *Ambasadoarea sufletului românesc*, Bucureşti, Editura Univers, 1974, pag. 80.

La 9 octombrie 1933, ţinând seama de noile condiţii create de progresul înregistrat în toate domeniile, Elena Văcărescu manifestă prudenţă, convinsă că trecutul trebuie să ajute la înlăturarea greşelilor făcute. Declanşarea crizei economice a adus noi probleme care s-au agravat din cauza „lipsei de încredere care a invadat omenirea". Elena Văcărescu definea criza ca o hidră cu o sută de capete şi cu o sută de nume", „care a perturbat în mare măsură evoluţia relaţiilor internaţionale"[63].

Conferinţele „Les Parfums de l'Italie" („Parfumurile Italiei"), „Les Princesses de legends" („Prinţesele legendei"), „Au pays des fees" („Ţării basmelor") trădează sensibilitate, suplеţea stilului, dar şi o bogată informaţie, vastă cultură. Aceste lucrări sunt o reunire a personalităţilor, curentelor şi operelor nemuritoare a legendelor care au străbătut veacurile. Nu lipsesc vanităţile omeneşti întrupate de personaje care au înscris pagini dureroase în istorie.

Activitatea multiplă a Elenei Văcărescu a fost semnalată în articole elogioase apărute în presa franceză de prestigiu: „Le Tempe", „Paris midi", „Paris Soir", „Le Petit Parisien", „Les Debats", „L'Excelsior", „L'Illusttration", „Le Quotidien", „La Revue de Paris", „La Revue Hebdomadaire". Aceeaşi poziţie au avut-o şi marile ziare din provincie.

Un „vibrant elogiu al României"[64] a obţinut în urma conferinţei despre „Rolul politic al femeii"[65]. Scopurile şi principalii reprezentanţi ai Societăţii Naţiunilor au constituit subiectul Conferinţei ţinute la Chatellerault[66].

În cadrul unor numeroase întruniri sau banchete a ţinut discursuri sau toasturi. Elena Văcărescu menţionează participarea ei la banchetul în cinstea lui Briand, la întrunirea Asociaţiei Avocaţilor şi Magistraţilor în cinstea Doamnei Maria Verone[67]. Într-o importantă întâlnire de la Madrid a fost apreciată într-un discurs pronunţat în cadrul Comisiei Intelectuale din 9 octombrie 1933 ca „strălucitoare şi reuşită".

O deosebită importanţă a avut faptul că, în anul 1936, Elena Văcărescu a pus bazele unor instituţii care îşi vor continua activitatea peste timp.

În decembrie 1936, a ţinut Conferinţa de inaugurare a Catedrei „Mihail Eminescu" la „Cercul de Studii Mediteraneene" din Nisa, în prezenţa prefectului şi a primarului local şi în prezenţa a numeroase personalităţi franceze şi străine. „Cu acest prilej, au avut loc importante manifestaţii de simpatie pentru România",

[63] Arhivă MAE, Fond Geneva, vol. 51.
[64] Dosar MAE, Problema 77, „Elena Văcărescu", fila 45/Paris, 28 iulie 1937.
[65] *Ibidem*.
[66] *Ibidem*.
[67] *Ibidem*.

preciza Elena Văcărescu[68]. Ea a fondat şi „Comitetul Internațional pentru difuziunea artistică şi literară prin cinematograf" care şi-a continuat activitatea decernând mai multe medalii unor valoroase filme[69].

Intuind cursul evenimentelor, pentru a întări relațiile româno-franceze, a înființat, în 1913, la Bucureşti, „Cercul Analelor" o societate similară Universității Analelor din Franța, în care au ținut conferințe printre alții: Octavian Goga, Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti, Victor Eftimiu, Cincinat Pavelescu. Şi în Bucureşti, ca şi în Franța, de la tribună a reuşit să aducă un real folos țării sale[70].

În iarna anului 1936 a fost invitată să țină mai multe conferințe în sud-vestul Franței, la Toulouse, Castres şi Mazamet. Acestea au fost urmate de recepții şi de manifestații pro-române[71].

Elena Văcărescu a participat la activități care aveau drept scop evidențierea rolului femeii în realizarea progresului societății. În acel an s-au desfăşurat: „Congresul feminist" sub preşedinția Ducesei de la Rochefoucauld, „Congresul Uniunii Femeilor de profesiuni liberale" şi Sesiunea anuală a Asociației „Comité de la Parole", care era prezidată chiar de Elena Văcărescu[72].

Poeta Elena Văcărescu a făcut parte din juriul care a decernat diferite premii literare: Prix Femina, Prix Renee Vivien etc. şi la inițiativa ei s-a înființat „Prix Helène Vacaresco", care se acorda anual unei lucrări de critică sau de istorie. În 1936 acest premiu a fost decernat lui Maurice de la Fuye, pentru lucrarea *Rostopchine*. Tot la inițiativa sa a fost creat un cerc de studii geografice „La famme de l'Univers" al cărui scop era „apropierea dintre neamuri" şi la care au aderat personalități feminine franceze şi străine cărora li se facilitau călătorii de studii[73].

Comunicarea scrisă şi intervențiile făcute în cursul dezbaterilor au fost apreciate în cadrul sesiunii anuale a „Comitetului de Litere şi Arte" înființat de Societatea Națiunilor. La această sesiune au participat mulți delegați de reputație mondială: Paul Valery, preşedintele sesiunii, Jules Romains, H. Focillon, Paul Hazard. Elena Văcărescu notează: „S'a discutat despre *Destinul viitor al literaturii*, într'o atmosferă de înaltă spiritualitate şi cu ciocniri de idei pline de autoritate"[74].

Convinsă că literatura poate servi ideii nobile de pace şi cooperare, Elena Văcărescu a susținut publicarea folclorului literar.

---

[68] *Ibidem*.
[69] *Ibidem*.
[70] Ioan Stăvăruş, *Elena Văcărescu*, cap. *Anii gloriei literare*, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 66.
[71] Dosar MAE, Problema 77, „Elena Văcărescu", fila 45/Paris, 28 iulie 1937.
[72] *Ibidem*.
[73] *Ibidem*, fila 46/Paris, 28 iulie 1937.
[74] *Ibidem*, fila 47/Paris, 28 iulie 1937.

Activitatea desfăşurată în cursul anului 1936–1937 a fost apreciată într-o notă a lui Victor Antonescu, din 3 august 1937:

Mademoiselle Helene Vacaresco

7, rue Chaillot , Paris *XVI*

Primind darea de seamă din 28 Iulie, Vă mulţumesc şi Vă felicit călduros pentru activitatea ce aţi desfăşurat în cursul anului în favoarea cauzei româneşti.

Victor Antonescu[75]

Un amplu Raport, trimis din Paris, la data de 28 iulie 1937, adresat Ministerului Afacerilor Străine, Victor Antonescu, dezvăluia conştiinţa datoriei împlinite faţă de ţară în cursul anului 1936–1937:

„*Domniei Sale*
Domnului Victor Antonescu
Ministru al Afacerilor Străine

Paris, 28 Iulie 1937

Domnule Ministru,

Sunt mulţi ani de când Guvernul Român mi-a încredinţat misiunea, pe atât de frumoasă pe cât e de grea, de a reprezenta în Franţa ca şi la Geneva idealul românesc de pace şi colaborare între naţiuni. Eu m'am achitat de această misiune cu un entuziasm dictat nu numai de datoria pe care primisem s'o îndeplinesc, ci şi de convingerile mele cele mai intime. În acest sens doresc să fie interpretată activitatea mea de totdeauna şi în deosebi aceea pe care am desfăşurat-o în cursul anului 1936–1937"[76].

În întreaga activitate, Elena Văcărescu a urmărit două scopuri: „1. răspândirea în publicul francez a ideii româneşti şi a cunoştinţelor despre România; 2. sprijinirea pe toate căile a idealului politic şi cultural afirmat de Societatea Naţiunilor"[77].

Pentru a face cunoscută realitatea românească, a participat la întâlniri, congrese, conferinţe şi la unele manifestări colaterale. Fiind tratată cu respect şi interes de persoanele cu care a venit în contact, era convinsă că „... fiecare omagiu ce mi se aduce personal, fie în calitate de poetă, fie în calitate de conferenţiară, se răsfrânge direct şi conştient asupra ţării noastre"[78].

[75] *Ibidem*, fila 50/nr. 44468/3 august 1937.
[76] *Ibidem*, fila 44/Paris, 28 iulie 1937.
[77] *Ibidem.*
[78] *Ibidem*, fila 45/ Paris, 28 iulie 1937.

În acea perioadă a ținut numeroase conferințe cu subiect cultural, în cadrul „Universității Analelor”[79], a cărei colaboratoare a fost încă de la înființarea ei în 1906 de către Adolphe Brisson (căruia i se adaugă apoi Jean Richepin şi Louis Barthou). În cadrul acestor „Annales”, scriitoarea română îşi desfăşoară talentul de oratoare prodigioasă timp de aproape patru decenii, în compania unor nume celebre, de la Anatole France, Loti şi Maeterlinck, la Valery, Giraudoux şi Maurois[80]. În ianuarie 1937, în prezența doamnei Lebrun, soția președintelui Republicii Franceze, Albert Lebrun[81], la Sala Chopin, a prezentat *Viața şi opera lui Mozart*[82]. În asociații studențești, franceze sau internaționale a ținut mai multe conferințe cu subiect românesc sau străin[83].

Între 20 şi 24 iulie 1937, scriitori din diferite țări s-au întrunit la Paris pentru a dezbate „destinul viitor al literelor”. La reuniunea condusă de Paul Valery şi-au exprimat convingerile francezii: Bloch, G. Duhamel, J. Romains, englezii: E. M. Forster, G. Murray, poeta chiliană, Gabriela Mistral, americanul Thorton Wilder. Toți considerau că adevărata literatură trebuie să reflecte viața şi să impulsioneze societatea. La rândul său, Elena Văcărescu a subliniat: „De atitudinea noastră față de această problemă poate depinde, în primul rând, răspunsul pe care-l vom da cu privire la destinul literelor”[84].

În Comisia de Cooperare Intelectuală a Ligii Națiunilor, Elena Văcărescu şi Paul Valery au inițiat proiecte importante. Au reuşit să creeze o „Bibliotecă universală”, instrument important de traducere a capodoperelor literaturii universale care au fost difuzate apoi în întreaga lume[85].

Încă din 1905, la inițiativa lui Ivonne Sarcey au fost fondate „Université des Annales” (Universitatea Analelor), o societate de conferințe şi revista acesteia „Conferencia”[86].

Printre colaboratorii lor, personalități literare, culturale, ştiințifice, care au desfăşurat o bogată activitate în primele decenii ale sec. al XX-lea, primită cu

[79] *Ibidem.*

[80] Ion Stăvăruş, *Elena Văcărescu*, cap. *Anii glorei literare*, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 66.

[81] Albert Lebrun (1871–1950), om politic francez, preşedinte al Republicii Franceze în perioada 1932–1940. Curând după începutul celei de-a doua legislaturi, izbucnind conflictul armat cu Germania, Lebrun se retrage de la putere (iulie 1940), iar ultimele zile înainte de renunțare la mandat s-a retras bolnav în stațiunea balneară La Bourboule din Masivul Central (Elena Văcărescu, *Memorii*, cap. *Note – La revedere, domnule Lebrun*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, pag. 198).

[82] Dosar MAE, Problema 77, „Elena Văcărescu”, fila 45/Paris, 28 iulie 1937.

[83] *Ibidem.*

[84] *Entretiens* („Convorbiri”), VIII, Paris, 1938, p. 271.

[85] Elena Văcărescu, *Memorii*, cap. *Note – Paul Valery*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 196.

[86] Elena Văcărescu, *Memorii*, cap. *Note – Pentru ce scriu Niezsche fără T*, Cluj-Napoca, - Editura Dacia, 1989, p. 196.

entuziasm de publicul francez s-a situat şi Elena Văcărescu. Datorită ei s-a înfiinţat şi Cercul de studiu „Femeia şi Universul" cu scopul de a atrage personalităţi feminine franceze şi străine în efortul apropierii dintre naţiuni.

La 8 Martie 1938, Elena Văcărescu a rostit jurământul de credinţă Regelui Carol al II-lea:

Ministerul Regal al Afacerilor Străine

Direcţiunea Personalului

Jur credinţă Regelui Carol al II-lea, jur să respect Constituţia şi legile ţării, să păstrez cu sfinţenie secretul lucrărilor şi îndatoririlor ce mi se vor încredinţa în serviciul Ministerului Afacerilor Străine. Aşa să-mi ajute Dumnezeu!"[87].

La 15 ianuarie 1940, s-a înfiinţat un Serviciu de Proză şi Propagandă pe lângă Ambasada română din Paris. Conducerea acestui serviciu a fost încredinţată Elenei Văcărescu de către ministrul Gafencu, care a apreciat: „*Eminentele servicii ce aţi adus de atâţia ani României pe acest tărâm, în Capitala Franţei...*"[88].

La 10 iulie 1940, România s-a retras din „Societatea Naţiunilor" şi, de aceea, Ministrul Secretar de Stat la Departamentul Afacerilor Străine, Mihail Manoilescu, a hotărât ca şi activitatea Elenei Văcărescu, în calitate de delegat al ţării noastre pe lângă această Societate, să înceteze[89].

Uneori intenţiile Elenei Văcărescu sunt reprobate deşi sunt pornite din nesecata dragoste de ţară. În 1945 se crease la Paris o atmosferă tensionată din cauza atacurilor germanilor.

Înzestrată cu darul oratoriei, Elena Văcărescu a înţeles că, pentru impunerea ideilor sale din planul economiei, vieţii sociale, culturale, literaturii, artei, în general, de un real ajutor poate fi puterea cuvântului: „E simplu să constatăm posibilităţile vertiginoase cu care se înarmează în zilele noastre conferenţiarul ca mesager al ţării sale în străinătate şi chiar în propria-i ţară, rival adesea victorios al avocatului şi parlamentarului. Căci el reprezintă o acţiune în ceea ce ea are mai spiritual şi totodată de efect imediat"[90].

Referindu-se la activitatea diplomatică a Elenei Văcărescu, activitate desfăşurată la Geneva între cele două războaie mondiale, cu rezultate deosebite în

[87] Dosar MAE, Problema 77, „Elena Văcărescu", fila 43/ 8 martie 1938.
[88] *Ibidem*, fila 53/16 ianuarie 1940.
[89] *Ibidem*, fila 55/Bucureşti, 22 iulie 1940.
[90] Ioan Stăvăruş, *Elena Văcărescu*, cap. *Proza. Teatrul. Oratoarea*, Bucureşti, Editura Univers, 1974, p. 251.

cadrul Societății Națiunilor, Nicolae Iorga scria: „*Şi astfel, când a fost problema apărării intereselor țerii înaintea unui areopag greu de mulțămit, ca acela dela Geneva, am prefăcut o femeie care-şi datora gloria numai cântecului – deşi ajunsese a fi şi o conferențiară de mare notorietate – în apărătoarea entusiastă a dreptului nostru. Cei cari au ascultat-o spun că niciodată el n'a fost mai bine servit*”[91].

Declanşarea celui de-al Doilea Război Mondial a umbrit sufletul diplomatei române. Aceasta intuieşte că istoria Franței se îngemănează cu cea a României. În timpul războiului împotriva patriei adoptive, când a fost gonită din Paris şi a locuit la Cannes, a invocat ajutorul Divinității pentru aceste țări: „Doamne, fă ca, vie sau moartă, să ştiu când Arcul de Triumf se va zgudui din nou din încheieturile sale, căci în acea zi şi România noastră va vedea drapelele sale fremătând ca inimile de adolescenți”[92].

Gândurile sumbre i-au zdruncinat ființa, când, la sfârşitul lunii mai 1940, guvernul român a hotărât să adere la Axă, act impus cu forța de Germania fascistă[93].

Evocând cumpliții ani de zbucium, Elena Văcărescu nota: „...în vremea războiului *vestea catastrofei* şi triumfului nostru îmi sosea pe drumuri întortochiate şi lungi, întârziere ce sporea tortura neliniştei, întocmai ca aşteptarea veştilor de la o mamă cu viața primejduită”[94].

În ciuda activității neobosite, pe parcursul mai multor decenii, desfăşurate de marea iubitoare de țară, au existat şi voci care au încercat să-i clatine poziția. Într-o *Notă de serviciu* cu semnătură indescifrabilă, *datată 23 ianuarie 1945, Paris*, pe un ton vehement era acuzată de meschinărie pentru că a acceptat să fie trecută pe lista celor care vor participa la serbarea organizată de Frontul Național cu prilejul zilei de 24 Ianuarie. Prezența numelui ei pe invitația la serbare acorda „un patronaj oarecum moral acestei organizații”[95].

Atitudinea Elenei Văcărescu a fost un răspuns la rugămintea Mariei Ventura de a o însoți. Artista „a fost pensionată de la Comedia Franceză şi [...] a nădăjduit ca, cu sprijinul rezistenței, să poată fi reangajată, sperând poate ca într'o zi să vadă

[91] „Universul literar” – director Nicolae Iorga, anul XLI, nr. 26/ 28iunie 1925, articol scris de Nicolae Iorga *Două poete de sânge românesc în Franța: Elena Văcărescu şi Anna de Noailles*, p. 2, coloana a II-a.

[92] Teodosia Graur, *Helène Vacaresco*, „Revue roumaine”, 1947, nr. 11–12, p. 72.

[93] Elena Văcărescu, *Memorii*, cap. *Note – La revedere, domnule Lebrun*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 198.

[94] Elena Văcărescu, *Memorii*, cap. *Discursul meu de primire la Academia Română*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, p. 168.

[95] Arhiva MAE, Problema 77, Dosar „Elena Văcărescu”, *Notă de serviciu/ Paris, 23 ianuarie 1945*, fila 60.

reînvoindu-se o anumită binecuvântată şi grandioasă libertate a Guvernului român..."[96]. Autorul Raportului considera că Maria Ventura spera ca Frontul Naţional să preia curând conducerea Legaţiei. Evidenţiind „vârsta... extrem de înaintată"[97] a Elenei Văcărescu, autorul acestui raport sublinia cu maliţiozitate: „...Domnişoara Văcărescu este încă destul de lucidă pentru a-şi da seama că epoca Domniei Sale a trecut şi, dornică de a fi cădelniţată a suprema oară în public, a acceptat din vanitate senilă această participare"[98].

Asemenea răutăţi nu au avut ecou defavorabil în ţară şi, la 1 iulie 1945, Elena Văcărescu a fost numită Consilier Cultural diurnist pe lângă Legaţiunea Regală a României la Paris[99]. La 24 iulie 1945, printr-o telegramă, Elena Văcărescu îi mulţumea lui Gheorghe Tătărescu pentru misiunea încredinţată asigurându-l că va servi „...scumpa noastră tzară cu forţe reînnoite şi cu dorintza neobosită de a fi cât mai folositoare". În acelaşi timp, preciza: „Vă multzumesc pentru această consacrare a unei activităţi care nu a încetat o clipă în anii grei şi vă asigur de tot concursul meu în acţiunea excelentzei voastre pentru refacerea prestigiului tzării peste hotare"[100]. În această calitate şi-a reluat legăturile cu personalităţile cu care a colaborat înaintea războiului.

De altfel, meritele diplomaţiei române au fost recunoscute în mod deosebit încă din 1925 când, în cadrul Sesiunii Generale a *Academiei Române*, prezidate de Iacob Negruzzi, la propunerea unui grup de academicieni, în frunte cu Nicolae Iorga, Elena Văcărescu şi Anna Brâncoveanu de Noailles au fost primite ca *membri corespondenţi* ale acestui înalt for spiritual.

Când, în *februarie 1934*, a fost primită în calitate de *membru în Academia Română*, adresându-se participanţilor, Elena Văcărescu a subliniat: „Vedeam în gestul acesta de chemare un gest simbolic. În persoana mea cinsteaţi faima de peste hotare a Românismului şi acordaţi aprobarea Dumneavoastră unei atitudini statornice, unei acţiuni pasionate, în sfârşit, unei idei – ideea expansiunii noastre spirituale în Europa"[101].

Pentru toate strădaniile ei, pământul ţării a primit-o în sânul lui, oferindu-i, în sfârşit, odihna binemeritată. Ce păcat însă că, odată cu aceasta, vălul uitării s-a aşternut treptat şi doar din când în când se reaprind lumini timide pe rândurile celei care şi-a iubit cu adevărat ţara şi le vorbeşte urmaşilor de sfânta datorie de a apăra pământul străbun, pacea lumii, viitorul copiilor!..."

---

[96] *Ibidem*, fila 62.
[97] *Ibidem*, fila 61.
[98] *Ibidem*, fila 62.
[99] Arhiva MAE, Problema 77, Dosar „Elena Văcărescu", 5 iulie 1945, fila 63.
[100] Arhiva MAE, Problema 77, Dosar „Elena Văcărescu", nr. 19527/ 26.VII.1945, fila 76.
[101] Elena Văcărescu, *Memorii*, cap. *Discursul meu de primire la Academia Română*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989, pag. 166.

Datorită contribuției Elenei Văcărescu în Comisia pentru protecția copilului și a tineretului, la 11 septembrie 1934, a fost aleasă vicepreşedinte al acesteia, cu ocazia celei de a X-a aniversări a introducerii problemei protecției copilului în programul Societății Națiunilor.

Elena Văcărescu a oferit interesante şi bine documentate rapoarte diplomatice şi în alte domenii de mare interes: traficul de femei şi copii, traficul de opium şi de alte droguri. La 9 iulie 1933, a intrat în vigoare Convenția pentru limitarea fabricării şi reglementării distribuției stupefiantelor, Anglia, Franța şi Olanda oferind propria experiență în acest domeniu. Comisia a fost însărcinată „cu reglementarea acestor probleme sociale de mare importanță", se sublinia în „Raportul asupra activității celei de-a V-a Comisii a Sesiunii a XIV-a a Societății Națiunilor[102].

Apreciind în mod deosebit acțiunea lui V. Pella, Elena Văcărescu a atras atenția asupra ezitărilor Comitetului, ale cărui preocupări s-au limitat la „simple considerații pe hârtie care vor rămâne pentru totdeauna închise în [forma] în care au fost scrise, sau în ecourile stinse repede ale reuniunilor în care ele au fost anunțate. Dar, pentru dezarmarea morală nu s-a întâmplat așa. Sunt idei care prind aripi, imediat ce s-au născut şi nu se opresc din elanul lor"[103].

Încrederea deosebită alimentată mai mult de dorință şi speranță în puterea Comisiei de Cooperare Intelectuală şi a Institutului din Paris de a salva omenirea de la un dezastru, pe care o avea Elena Văcărescu, s-a dovedit utopică. În decembrie 1938, înțelegând ineficiența acestora şi că declanşarea războiului era inevitabilă, nota: „În timp ce drumurile Europei sunt pline de tancuri, în timp ce vocile iritate şi autoritare formulează revendicări din ce în ce mai intransigente, în timp ce armele se pun în mişcare la frontiere şi strategii pregătesc planurile lor de atac sau apărare, Societatea Națiunilor discută. Nimeni în sufletul lui nu-şi mai face iluzia eficienței textelor discutate. Fiecare ştie că aceste texte nu pot împiedica marele rău"[104].

Contemporană cu grozăviile Primului Război Mondial, Elena Văcărescu nu a încetat să lupte în favoarea păcii. Retrasă la Cannes, în zona liberă, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a condamnat cu toată fermitatea, alături de intelectualitatea franceză, ocupația nazistă. A militat şi pentru alianța României cu Franța, Anglia, Statele Unite.

Elena Văcărescu moare la Paris, în ziua de 17 februarie 1947, la locuința sa din Rue Chaillot, nr. 7. Avea 83 de ani. Iată un fragment din testamentul poetei, pe care ea l-a întocmit la 15 septembrie 1945:

---

[102] Arhivele MAE, Fond Geneva, vol. 51.

[103] Discurs Elena Văcărescu, 9 noiembrie 1933, Societatea Națiunilor, „Jurnalul oficial", 1933 – Arhive MAE, Fond Geneva.

[104] Elena Văcărescu, *Război şi pace, de la Geneva la Strasbourg*, „Timpul", 4 decembrie 1938, an II, nr. 572.

„Deşi am fost silită, din cauza împrejurărilor nenorocite ale vieţii mele, să trăiesc departe de România, inima mea nu a încetat un singur moment de a bate pentru dânsa; toată activitatea mea de aproape o jumătate de veac a fost consacrată intereselor neamului nostru, căutând să strâng raporturile dintre Franţa şi România, Franţa care a fost pentru mine a doua patrie şi unde, din fericire, numele meu este şi va rămâne simbolul celor două popoare pe care le slăvesc”[105].

Puternica legătură sufletească a românceiElena Văcărescu cu ţara natală nu a avut un formal caracter declarativ, ci s-a concretizat într-o activitate foarte bogată şi variată.

BIBLIOGRAFIE

Andronescu Alexandra, *Elena Văcărescu – poetă a sufletului românesc în limba franceză*, „Archiva Valachica. Studii şi material de istorie şi istorie a culturii”, Târgovişte, 1976.
Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Problema 77, Dosar „Elena Văcărescu”.
Iorga, Nicolae, *Două poete de sânge românesc în Franţa*: *Elena Văcărescu şi Anna de Noailles*, în „Universul literar”, duminică, 28 iunie 1925.
Din amintirile Elencuţei Văcărescu, Bucureşti, Editura Paideia, 2000.
Radu, Andrei, *Aspecte româneşti în opera Elenei Văcărescu*, în „Studia. Universitatis Babeş-Bolyai”, Cluj, 1966.
Stăvăruş, Ion, *Elena Văcărescu*, Bucureşti, Editura Univers, 1974.
Vacaresco Helene, *Projections colorées. 15 conferences:* „Les Parfums del’Italie”, Place Dauphine, Paris Editions Marcelle. Lesage, 24.
Văcărescu, Elena, *Memorii*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1989.
Văcărescu, Elena, *Ţara mea*, culegere de versuri patriotice, Bucureşti, Editura Militară, 1977.
Văcărescu, Elena, *Regi şi regine pe care i-am cunoscut*, traducere de Ileana Carmen Moldovan, Bucureşti, Editura Compania, 2007.

ABSTRACT

Elena Văcărescu, worthy successor of patriot noblemen, has fulfilled the testament-impulse, received from her illustrious predecessor, Ienăchiţă Văcărescu, to contribute to “the honoring of the country”. The French language, sister of her native language, facilitated the entry, with greater ease, into the broad European environment, of thoughts, unrests, and hopes of the Romanian nation. A witness to the foundation of the League of Nations, Elena Văcărescu dreamed of establishing a universal harmony in which Romania will have a well-deserved place.

Keywords: Elena Văcărescu, cultural diplomacy, Romanian history, diaspora.

[105] Andrei Radu, *Aspecte româneşti în opera Elenei Văcărescu*, în „Studia Universitatis Babeş-Bolyai”, Cluj, 1966, pag. 61.